

Мій топ 50 книжок, складений року божого 2021-го

Часослов літературного непослуху	15
50. «Секретне ім'я речей» (2019) <i>Бландін Ренкель</i>	35
49. «Материнський ефект» (2020) <i>Віржині Ліняр</i>	38
48. «Борозна» (2018) <i>Валері Манто</i>	41
47. «Щоденник Л.» (2019) <i>Крістоф Тізон</i>	44
46. «Цеглини, з яких зводили будинки» (2016) <i>Кейт Темпест</i>	47
45. «Кортекс» (2017) <i>Анн Скотт</i>	50
44. «Ти не так і змінився» (2013) <i>Марк Ламброн</i>	53
43. «Червоні частини» (2007) <i>Меґгі Нельсон</i>	56

42. «Великий Мольн» (1913) Ален-Фурньє	59
41. «Позіхати перед Богом. Щоденник 1999– 2010» (2010) Іньякі Уріарте	62
40. «Сад тортур» та інші романи (1899–1913) Октав Мірбо	65
39. «Те, чого я не хочу знати» (2013), «Вартість життя» (2018) Дебора Леві	68
38. «Нільська Богоматір» (2012) Сколастік Муказонґа	71
37. California Girls (2016) у нічії із «Заходом» (2019) Сімон Лібераті	75
36. «Стара історія. Нова версія» (2018) Джонатан Літтелл	80
35. «Дім» (2019) Емма Бекер	83
34. «Повільні дні, короткі зустрічі» (1977) Єва Бабіц	86
33. «Щоденники» (1994) Ширлі Голдфарб	89
32. «Рапсодія забутих» (2019) Софія Ауїн	92
31. «Усе крутиться навколо мене» (2010) Дані Лаферр'єр	95

30. «Серж» (2021) <i>Ясмiна Реза</i>	98
29. «Романи й оповiданнi» (1945–1977) <i>Ромен Гарi</i>	101
28. «Нотатки (Прозопоема)» (1917) <i>Артур Краван</i>	104
27. «Новели» (2020) <i>Венсан Равалек</i>	107
26. «Романи й новели» (1959–1977) <i>Фiлiп Рот</i>	111
25. «Вернон Субутекс», книги 1 i 3 (2015) <i>Вiржинi Депант</i>	114
24. «Сентиментальнi долi» (1934–1961) <i>Жак Шардонн</i>	119
23. «Д. В.» (1984) <i>Дiана Врiланд</i>	122
22. «Життiя просто неба» (2009), «Вiддатися життiю» (2014) <i>Сiльвен Тессон</i>	125
21. «Дух Парижа»(1934–1947) <i>Леон-Поль Фарґ</i>	129
20. «Траєкторiя конфетi» (2020) <i>Марi-Ев Тюо</i>	132
19. «Повне зiбраннiя творiв» (1910–1935) <i>Реймон Руссель</i>	135

18. «Енциклопедія карикатур» (2019)	
<i>New Yorker</i>	138
17. «Одна хвилина й сорок дев'ять секунд» (2019) <i>Picc</i>	147
16. «Клапоть» (2018)	
<i>Філіпп Лансон</i>	150
15. «Шарлатан» (1967)	
<i>Ісаак Башевіс-Зінґер</i>	153
14. «Красуня не хоче спати» (2018)	
<i>Ерік Ольдер</i>	156
13. «Автоморибундія» (1948)	
<i>Рамон Ґомес де ла Серна</i>	159
12. «Подорож навколо моєї кімнати» (1795)	
<i>Ксав'є де Местр</i>	163
11. «Сірі бджоли»	
<i>Андрій Курков</i>	166
10. «Повне зібрання короткої прози» (1947–1981) <i>Філіп Дік</i>	169
9. «Правдивим є тільки прекрасне» (1887–1897) <i>Оскар Вайлд</i>	172
8. «Новели й оповідання» і «Романи»	
<i>Франц Кафка</i>	175
7. «Спогади»	
<i>Сімона де Бовуар</i>	178

6. «Романи й новели» (1876–1891)	
<i>Жоріс-Карл Гюїсманс</i>	181
5. «Ніч лагідна» (1934)	
<i>Френсіс Скотт Фіцджералд</i>	186
4. «Зачарована гора» (1924)	
<i>Томас Манн</i>	189
3. «Хворий та й годі» (1673)	
<i>Мольєр</i>	192
2. «Повільність» (1995)	
<i>Мілан Кундера</i>	195
1. «Чисте і нечисте» (1932)	
<i>Колетт</i>	204
<i>Подяки</i>	214
<i>Примітки</i>	215

Часослов літературного непослуху

О т уже двадцять один рік, як ми живемо у ХХІ столітті, проте література цього століття досі не відрізняється від літератури попереднього. 1921 року французька література зазнала тотальної революції. На початку ХХ століття нові романи нічим не нагадували романів ХІХ століття. Пруст і Селін усе змінили всього за три десятиліття. Дадаїзм і сюрреалізм вивели з моди класичну поезію. До таких змін у 2021 році нам ще далеко. Немає таких, як 1921 року, нових форм, карколомного порушення порядку, синтаксичних зламів, авангардистських переворотів і кипіння. У якому напрямі рухається сучасний роман? Хто є великими письменниками нового століття?

Це маленький перепис літератури нового століття: чи письменники ХХІ століття будуть такими самими, як у ХХ столітті, якщо не брати до

уваги тієї відмінності, що перші ще досі живі? Уже тепер триває відбір. Відчувається, що Уельбек і ЖофFRE височіють у перших рядах. Модіано й Кундера у нас залишаються великими майстрами, але Брет Істон Елліс в Америці втратив свою корону. Арагон не помилився, за жінками справді майбутнє: у цій книжці Меггі Нельсон і Дебора Леві, Віржині Депант і Ясмiна Реза сяють на дуже добрих позиціях, а юних Софію Ауїн, Бландін Ренкель, Марі-Ев Тюо й Емму Бекер я вирізнув, тому що літературна критика нагадує мені стáвки. Ми ставимо на виграш у перегонах нащадків. Я чимало поставив на Джонатана Літелла як постлітературного експериментатора свого покоління. Сколастік Мукасонґа зграбно виривається вперед із темою геноциду в Руанді, а Філіпп Лансон, Рісс і Валері Манто передають своєрідну красу катастрофи. Сучасний роман хитається між силою реалізму та фліртом зі Злом. Крістоф Тізон пропонує «спіноф» до «Лоліти». Сімон Лібераті кидає виклик диявольській красі вбивства Шерон Тейт. Сільвен Тессон — це наш Блез Сандрар, але не такий міфоман. Венсан Равалек, як і вся його постджіянська¹ музика, залишається найкращим сучасним новелістом...

Мені захотілося нашвидкуруч накидати цю панораму, щоби показати, що французька література не тільки не померла, але й шукає шляхів мутації, як той коронавірус, щоби не зникнути без сліду в майбутньому світі.

Цей твір є добіркою пів сотні книжок, довільно обраних білим гетеросексуальним французьким чоловіком, якому за п'ятдесят і який до всього цього ще й народився в Неї-сюр-Сен². У турнірній таблиці чемпіонату жертв я на останньому місці. Чому мої улюблені романи подекуди ображають, ранять, шокують? Бо я можу собі це дозволити. Мої смаки — це смаки буржуа, який прагне опуститися ближче до дна. У Франції від часів судового процесу над Бодлером і Флобером 1857 року (свій суд перший програв, а другий — виграв) ми завжди ставили літературну свободу понад усе.

Мета твору, який ви тримаєте в руках, — сказати, що література не має бути цензурованою, прибраною та очищеною. Найкращі книжки часто непристойні, огидні, укриті плювками, зіпсуті, вони досліджують нашу любов до підглядання, виставляють те, що суспільство хотіло б приховати, викривають темний бік нашого

роду людського, перетворюють збочення на красу, досліджують кордони, виходять за межі, порушують заборони. І насамперед — утрочаються в те, що їх не стосується.

Добра книжка — це та, що не пропонує жодного уроку.

Я ніколи не думав, що два мої перші есеї про літературу матимуть аж настільки тверезі назви: «Остання інвентаризація перед ліквідацією» (2001) та «Перші підсумки після апокаліпсису» (2011). Я почав цю третю книжку в час, коли поліція виставляла охорону перед книгарнями, які зачинили за наказом уряду Франції. Чесне слово, я хотів би помилятися, та мій кінець світу настав саме 2020 року. Я вважав себе песимістом в естетиці, проте, попри власну волю, я ніби передчув майбутнє. Одне чи два десятиліття тому я описував літературу, якій загрожує смерть: аж ось вона офіційно вважалася мертвою з березня по листопад, ставши в очах держави не першочерговою діяльністю. «Бібліотека Судного дня» — підручник боротьби, видрукуваний 2021 року у світі, де продаж книжок заборонила біополітична система; цей термін придумав не я, а Мішель Фуко. Саме так він назвав контроль держави над нашими тілами

(«Наглядати й карати»³, 1975). У книжці «Інфантилізація» (2021) Матьє Лен пропонує більш кумедний вислів — «держава-няня». Уважаю за потрібне попередити про це читачів, поки новий біополітичний декрет нашої няні не заборонив усіх видів культурної активності, окрім вигулювання песиків у радіусі ста метрів навколо найближчого комісаріату поліції.

Треба подивитися правді у вічі: закриття книгарень згідно з рішенням міністерства охорони здоров'я стало завершенням процесу руйнування літератури, що почався раніше. Шал цензури більш давній і глибокий. Він походить із *cancel culture*⁴, породженої американською політичною коректністю, що зародилася в 1990-ті.

Мушу тут зробити зізнання, що розчарує моїх фанів: я й сам політично коректний. Думаю, потрібно запобігати публікації сексистських, расистських і гомофобних текстів. Якщо під час якої-небудь вечері я почую, як хтось із гостей називає когось «шльондрою», «негром» або «педиком», то я візьму стільця й кину його просто в пику — бо боюся, що моїх маленьких кулаків тут буде замало для бажаного результату. Я почав кар'єру колумніста в журналі *Globe* у 1980-х.